

Jordbruksutskottets betänkande

1981/82:17

om upprättande av en toxikologisk informationsservice, m. m. (prop. 1981/82:48)

Propositionen

I proposition 1981/82:48 har regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att godkänna de riktlinjer för upprättande av en toxikologisk informationsservice och för utveckling av informationsverksamhet i övrigt inom miljövårdsområdet som angetts i propositionen.

Motioner

I motion 1981/82:96 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas

1. att riksdagen beslutar godta regeringens proposition 1981/82:48 under den förutsättningen att förslagets genomförande betraktas som övergångsformer i avvaktan på frågornas vidare utredning med den inriktning som anförts i motionen.

2. att riksdagen hos regeringen hemställer om snara åtgärder för att utöka utbildningen av kvalificerade toxikologer i landet.

I motion 1981/82:112 av Blenda Littmarck och Gullan Lindblad (båda m) yrkas att riksdagen vid behandlingen av proposition 1981/82:48 som sin mening ger regeringen till känna vad som i förevarande motion anförts beträffande giftinformationscentralens framtida ställning.

I motion 1981/82:113 av Svante Lundkvist m. fl. (s) yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts i motionen.

Motion 1981/82:112 har överlämnats till socialutskottet för beredning.

Utskottet

I propositionen läggs fram förslag rörande den fortsatta informationsverksamheten inom miljövårdsområdet. Förslagen innebär bl. a. att en toxikologisk informationsservice upprättas, knuten till Karolinska institutets bibliotek och informationscentral. Vidare föreslås en fortsatt utveckling av miljöstatistiken. Naturvårdsverket får enligt förslagen i uppgift att fortlöpande bevaka behovet av informationsinsatser på miljövårdsområdet. Förslagen innebär också att miljödatanämndens verksamhet upphör.

Enligt motion 96 kännetecknas regeringens förslag, som i första hand syftar till att skaffa fram information om egenskaperna hos kemiska ämnen

och produkter, av en alltför defensiv inställning till problemen på förevarande område. En mera offensiv och förebyggande linje vore att försöka begränsa antalet kemikalier i samhället och särskilt sådana som kan misstänkas vara skadliga eller onödiga. I fråga om den närmare inriktningen av en toxikologisk informationservice anför motionärerna bl. a. att skyddsombuden inom svenskt arbetsliv har stort behov av sådan service. Denna torde lämpligen utgöras av riskvärderad information, som bör tillhandahållas utan kostnad för skyddsombuden. Vidare anføres att det endast övergångsvis kan godkännas att toxikologisk och övrig miljövårdsinformation skall ske inom ramen för nu tillgängliga resurser. De resurser som avsätts måste bli beroende av den i motionen förordade fortsatta utredningen av frågor om toxikologisk information. Motionen utmynnar i denna del (yrkande 1) i förslag om godkännande av propositionen under förutsättning att förslagets genomförande betraktas som övergångsformer i avvaktan på frågornas utredning med den inriktning som anges i motionen. I yrkande 2 föreslås snara åtgärder för att öka utbildningen av kvalificerade toxikologer.

I motion 113 framförs önskemål om komplettering och utvidgning av regeringsförslaget i olika hänscenden, delvis i anslutning till miljödatanämndens utredning och förslag. Inledningsvis anför motionärerna att satsningen på toxikologisk informationservice inte får innebära att man drar ner på insatserna när det gäller den direkta tillsynsverksamhet som produktkontrollnämnden och andra myndigheter har att genomföra. I fråga om uppbyggnaden av informationsverksamheten understryks att de fackliga organisationerna, som är direkta avnämare av informationen, måste ges ett inflytande över verksamheten. Regeringen bör därför ges i uppdrag att pröva formerna för de fackliga organisationernas inflytande. Det förutsätts att verksamheten skall vara kostnadsfri för skyddsombud m. fl. Informations servicen bör vidare, enligt motionen, innefatta förutom hänvisningsservice även frågeservice, för att skyddsombud och hälsovårdsnämnder m. fl. skall kunna tillgodogöra sig informationen. Förutsättningarna för kvalificerad riskutvärdering bör utredas vidare.

I övrigt hemställer motionärerna, med hänvisning till miljödatanämndens överväganden och vissa remissyttranden, att verksamheten med miljökvalitetsredovisning fortsätter och byggs ut och att en snabb utredning görs om ett epidemiologiskt program.

Utskottet delar den i propositionen redovisade uppfattningen att det är nödvändigt att informationen om kemiska ämnen och produkter och deras effekter på människor och miljö förbättras. Särskilda resurser behövs därför, som föredragande departementschefen anför, för en utökad informationservice med inriktning på toxikologi. Utskottet har ingen erinran mot den organisatoriska anknytning som föreslås i propositionen och som innebär att Karolinska institutets bibliotek och informationscentral får i uppgift att praktiskt svara för den föreslagna informations servicen. I propositionen

anförs att tillkomsten av en toxikologisk informationsservice självfallet inte får hindra insatser för att effektivisera produktkontrollmyndigheternas verksamhet. Samma åsikt har som nyss nämnts redovisats i motion 113, och motionen påkallar i denna del inga ytterligare uttalanden från riksdagens sida.

När det gäller den närmare omfattningen och inriktningen av informationsservicen har miljödatanämnden föreslagit att denna skulle inbegripa bl. a. större sammanställningar och riskutvärderingar, något som mött åtskilliga invändningar vid remissbehandlingen. Bl. a. har man pekat på att vissa oklarheter kan uppstå rörande förhållandet mellan ett statligt informationsserviceorgan med uppgift att göra riskvärderingar och de myndigheter som svarar för produktkontrollen. Den begränsade tillgången på toxikologiskt utbildad personal har också ansetts utgöra ett hinder mot uppbyggnaden av en så omfattande verksamhet som nämnden föreslagit. Med hänvisning härtill har regeringen förordat att verksamheten främst skall inriktas på hänvisningsservice. I uppgifterna för en sådan verksamhet avses bl. a. ingå att bevaka och kunna hänvisa till informationskällor i form av böcker, rapporter, tidskriftsartiklar, databaser m. m.

Utskottet ansluter sig till regeringens överväganden rörande omfattningen och inriktningen av den föreslagna informationsservicen och avstyrker motionerna 96 och 113 i motsvarande del.

Utskottet vill i sammanhanget fästa uppmärksamheten på att universitets- och högskoleämbetet (UIHÄ) påbörjat en utredning rörande utbildningen av toxikologer. I avbidan på resultatet av denna utredning bör yrkande 2 i motion 96 inte föranleda någon riksdagens åtgärd. Likaså bör yrkandet i motion 113 om en utredning av förutsättningarna för kvalificerad riskvärderingsservice lämnas utan åtgärd. Som också påpekats av flera remissorgan är nämligen möjligheten att erbjuda riskvärderingsservice beroende av tillgången på kompetenta toxikologer.

I fråga om avgiftsbeläggningen av de tjänster som den föreslagna informationsservicen skall tillhandahålla anförs i propositionen att man på sikt bör beakta möjligheterna att göra verksamheten ekonomiskt självbärande. Frågan om avgiftsfrihet för skyddsombud m. fl., som berörs i båda motionerna, får enligt utskottets mening prövas i samband med det fortsatta uppbyggnadsarbetet. Något särskilt riksdagsuttalande i denna fråga synes inte påkallat.

Utskottet är inte heller berett att tillstyrka yrkandet i motion 113 såvitt avser de fackliga organisationernas inflytande över verksamheten. Med hänsyn till den mera begränsade omfattning av informationsverksamheten som regeringen föreslagit synes behovet av direkt fackligt inflytande inte vara så stort. Frågan bör på ett tillfredsställande sätt kunna lösas av berörda myndigheter utan någon särskild framställning härom från riksdagens sida.

Under rubriken Anslagsfrågor m. m. anförs i propositionen att kostnaderna under tiden den 1 januari–den 30 juni 1982 för arbetet med uppbyggnad av den nya verksamheten samt för miljödatanämndens arbete fram till dess den upphör avses bestridas av de medel för miljövärdens informationssystem som anvisats för innevarande budgetår under tionde huvudtitelns kommittéanslag. Frågan om medel för den fortsatta verksamheten efter den 1 juli 1982 får enligt propositionen tas upp i kommande budgetproposition. Utskottet föreslår med hänvisning härtill att motion 96, i den del motionen avser resurstilldelning för den fortsatta informationsverksamheten, inte föranleder någon vidare åtgärd från riksdagens sida.

De förslag i övrigt från miljödatanämndens sida som behandlas i förevarande proposition avser bl. a. en svensk miljö kvalitetsredovisning samt en epidemiologisk övervaknings- och undersökningsverksamhet. Föredraganden anför att han för egen del ser det som värdefullt att ett försök till miljö kvalitetsredovisning initierats av nämnden. Innan redovisningen lagts fram och utvärderats anser han det dock inte möjligt att ta ställning till frågorna om behovet av en fortsatt verksamhet med en särskild svensk miljö kvalitetsredovisning, den närmare utformningen av verksamheten eller förhållandet mellan en sådan redovisning och myndigheternas normala informationsverksamhet. Dessa frågor bör därför tas upp i ett senare sammanhang.

Miljödatanämnden har också tagit upp frågan om en epidemiologisk övervaknings- och undersökningsverksamhet och dess betydelse som informationsunderlag i miljövärdarbetet.

Liknande frågor har nyligen berörts bl. a. i samband med inrättandet av statens miljömedicinska laboratorium och omorganisationen av socialstyrelsen. Det är enligt propositionen i första hand en uppgift för dessa organ att bevaka behovet av insatser inom detta område.

Utskottet ansluter sig till de nu redovisade övervägandena och avstyrker således motion 113 i motsvarande del.

Propositionen föranleder i övrigt ingen erinran eller särskilt uttalande från utskottets sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en toxikologisk informationsservice m. m.* att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motion 1981/82:96 yrkande 1 och motion 1981/82:113 godkänner de riktlinjer för upprättande av en toxikologisk informationsservice och för utveckling av informationsverksamhet i övrigt inom miljövärdområdet som angetts i propositionen,

2. beträffande *utbildningen av toxikologer*
att riksdagen lämnar motion 1981/82:96 yrkande 2 utan vidare
åtgärd.

Stockholm den 3 december 1981

På jordbruksutskottets vägnar
EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Arne Andersson i Ljung (m), Börje Stensson (fp), Hans Wachtmeister (m), Åke Wictorsson (s), Gunnar Olsson (s), Sven Eric Lorentzon (m), Håkan Strömberg (s), Märta Fredrikson (c), Esse Petersson (fp), Lennart Brunander (c), Wivi-Anne Radesjö (s)*, Ulla-Britt Åbark (s), Margareta Winberg (s) och Anita Modin (s)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Reservation (mom. 1)

Åke Wictorsson, Gunnar Olsson, Håkan Strömberg, Wivi-Anne Radesjö, Ulla-Britt Åbark, Margareta Winberg och Anita Modin (alla s) anser att *del*s den del av utskottets yttrande som på s. 3 börjar med "När det" och på s. 4 slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Regeringens förslag rörande inriktningen och omfattningen av serviceverksamheten innebär enligt utskottets mening att man gör avkall på ambitionen att verksamheten skall bli till nytta även för andra än specialister. Detta kan, som påpekas i motion 113, innebära att t. ex. skyddsombud och till hälsovårdsnämnderna knuten personal inte kan utnyttja serviceverksamheten. Ett av de stora informationsproblemen på det toxikologiska området är just att icke-specialister har svårigheter att få del av vad som finns i facklitteraturen. Utskottet anser mot angivna bakgrund att den föreslagna verksamheten bör omfatta förutom hänvisningsservice också frågeservice till bl. a. de intressenter som nyss angivits.

Med den inriktning av verksamheten som utskottet nu förordat framstår det som angeläget att de fackliga organisationerna, som är direkta avnämare av informationen, erhåller ett inflytande över verksamheten. Det bör ankomma på regeringen att pröva formerna för de fackliga organisationernas inflytande.

Av propositionen framgår inte tillräckligt klart hur regeringen avser att behandla frågor om avgiftsbeläggning av de tjänster som informations servicen skall tillhandahålla. Utskottet vill för sin del framhålla att avgiftsbeläggning bör förekomma endast i de fall företag och myndigheter anlitar informations servicen. För sådana avnämare som har till uppgift att tillgodose de anställdas intressen, t. ex. skyddsombud och fackliga organisationer, bör servicen självfallet vara avgiftsfri.

Utskottet kan med hänsyn till den begränsade tillgången på toxikologiskt utbildad personal t. v. godta att den föreslagna verksamheten till en början inte kommer att omfatta sådan kvalificerad riskutvärdering som fordrar medverkan av särskild expertis. Utskottet vill emellertid, med instämmande i motion 96 i motsvarande del, understryka det angelägna i att utbildningen av kvalificerade toxikologer utökas. Enligt uppgift pågår f. n. inom UHÄ en utredning rörande utbildningen av toxikologer, som förväntas bli färdig senast i juni 1982. Yrkande 2 i nyssnämnda motion torde med hänsyn härtill inte f. n. påkalla någon riksdagens åtgärd. Enligt utskottets mening kan emellertid frågan om riskutvärderingsservice inte anstå i avbidan på resultatet av den nyssnämnda utredningen. Utskottet instämmer därför i yrkandet i motion 113 att en utredning görs om de personella, organisatoriska och finansiella förutsättningarna för sådan kvalificerad riskutvärderingsservice som fordrar medverkan av vetenskapliga experter.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 113 godkänner de riktlinjer för upprättande

av en toxikologisk informationsservice som utskottet här angett. Bifalles utskottets förslag tillgodoses i stor utsträckning även syftet med motion 96, yrkande 1.

De förslag i övrigt från miljödatanämndens sida som behandlas i förevarande proposition avser bl. a. en svensk miljökvalitetsredovisning och en epidemiologisk övervaknings- och undersökningsverksamhet. Utskottet delar den i motion 113 framförda åsikten att verksamheten med miljökvalitetsredovisning bör fortsätta och byggas ut. När den första provutgåvan utvärderats bör regeringen utan dröjsmål presentera riksdagen förslag om var verksamheten skall förläggas och hur den skall utformas. Vidare instämmer utskottet i motionärernas bedömning att utbyggnaden av det epidemiologiska undersökningsarbetet är en viktig fråga när det gäller att klarlägga hur olika grupper påverkas när de är utsatta för särskild miljöpåverkan. Det är genom sådana undersökningar man får bättre möjligheter att bedöma de långsiktiga förändringarna i livsmiljön. Utskottet ansluter sig till miljödatanämndens och motionärernas förslag om en utredning rörande ett epidemiologiskt program. Ett sådant program skulle, som nämnden närmare utvecklat (se SOU 1980:24), bl. a. ge underlag för att belysa sambandet mellan vissa miljöfaktorer och människans hälsa.

Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motion 113 godkänner de riktlinjer för utveckling av informationsverksamheten i övrigt inom miljövårdsområdet som utskottet nu angett.

dels utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *en toxikologisk informationsservice m. m.* att riksdagen med anledning av regeringens förslag samt motion 1981/82:96 yrkande 1 och motion 1981/82:113 godkänner de riktlinjer för upprättande av en toxikologisk informationsservice och för utveckling av informationsverksamhet i övrigt inom miljövårdsområdet som utskottet angett.

